

14/15 Društvo pravosuđe

Pogrešno korištenje hrvatskog jezika u presudama može utjecati na ionako loš dojam o sudbenoj vlasti

Pravni stručnjaci su analizom sudskih odluka i propisa na okruglom stolu u HAZU-u došli do zaključka o krajnjoj nebrizi prema hrvatskom jeziku

JEZIK U PRAVU

NES(P)RETNI, NEJASNI PA I POGREŠNI IZRIČAJI U PRESUDAMA I PROPISIMA

Privedio Marinko Jurasić

Srednja država drži do svog jezika i štiti ga čak i propisom, što kod nas nije slučaj, nasuprot tome formulacije u propisima svjedoče o krajnjoj nebrizi. Ne možemo biti zadovoljni kako se jezik koristi u propisima, sudskim odlukama i upravnim aktima, zaključujući su iz sažetka za okrugli stol "Jezik u pravu" održanog na inicijativu akademika Jakše Barbića, predsjednika znanstvenog vijeća Hrvatske akademije za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava. Sudac Vrhovnog suda dr. Marin Mrčela i sam je istaknuo kako je iz njemu nepoznatih razloga "jezik u presudama", čime se u svom radu bavio, gurnut u zapećak jer su pravnici nakon srednjoškolskog obrazovanja prepušteni sebi.

Slovenski suci uče slovenski
Dok u Sloveniji suci i državni odvjetnici jednom godišnje pohađaju seminar o uporabi slovenskog jezika u sudskim odlukama. Te vrste usavršavanja u nas nema u Pravosudnoj akademiji ni u Državnoj školi za pravosudne dužnosnike. Šokantno je da čak i neki suci bavljenjem tom temom smatraju sitničarenjem. Iako je u pravu iznimno važno poznavanje značenja riječi kako bi se pri iznošenju razloga neke odluke uporabile upravo one riječi koje te razloge jasno predstavljaju, ističe sudac Mrčela, te dodaje: "Pogrešno i neprikladno korištenje hrvatskog jezika u presudama može utjecati na u javnosti ionako loš dojam o sudbenosti vlasti". Stručnjaci su na okruglom stolu upozorili na pretjeranu i nepotrebnu upotrebu anglicizama kao posljedice globalizacije i ropskog prevođenja stranih pravnih izvora, sve teže razumljivije pravno nazivlja i nepostojanje standardnog pravnog jezika. Baveći se jezikom u propisima akademik Barbić zalaže se radi pravne sigurnosti i izvjesnosti za dosljednu uporabu pravnog nazivlja u cijelom pravnom sustavu, a ne da se recimo pravno bitno različit izrazi "razriješiti" i "opozvati" koriste s istim značenjem.

Optužbe u jednoj rečenici
Rogobatan i nejasan izričaj iz propisa prenosi se u oko 1,6 milijuna sudskih predmeta godišnje, dok se broj odluka tijela državne uprave i lokalne samouprave i ne može utvrditi. I sudske odluke i propisi moraju biti jasni i sažeti. Zašto onda činjenični opis u kaznenim predmetima "mora" biti u jednoj rečenici (ponekad na nekoliko stranica), upitao se dr. Mrčela. Baveći se tom "dogmom" zaključio je kako ne stoji protuargument da bi se "razbijanjem" činjeničnog opisa na više kraćih rečenica izgubila uzročno-posljedična veza u opisu kriminalne radnje. Ovdje smo iz radova dr. Mrčele i akademika Barbića izdvojili, u znatno skraćenom obliku, za širu javnost, po našoj procjeni, zanimljivije i značajnije primjere nes(p)retnih, nejasnih pa i pogrešnih izričaja u presudama i propisima. Oni su kao pravni stručnjaci na temelju svog iskustva, znanja, te uz korištenje jezične stručne literature izdvojili samo najočitiije, najučestalije i najproblematičnije primjere.

KORIŠTENJE KRATICA

Što znači „opt. je udario ošt.“? Tko je koga udario? Ako je optuženika udario oštećenik moguća je i primjena instituta nužne obrane i oslobađajuća presuda. U protivnom presuda je osuđujuća.

OPTUŽENIK ILI OPTUŽENI

Sudac Mrčela sugerira da se piše, kad je riječ o dva ili više optuženika, puno ime i prezime bez oznaka „I optuženi“ ili „I opt.“. Optuženi je pridjev i označava procesni položaj neke osobe pa uz ime i prezime treba pisati pridjev optuženi, a ne imenicu optuženik. Kod jednog optuženika u postupku može se navoditi optuženik jer to ne može izazvati zabunu ili nejasnoću. Nespretno je navoditi „optuženi Marko Marković, onaj pod I.“ ili još gore „optuženi, onaj pod I.“, jer to ima čak omalovažavajući prizvuk.

PAČANJE U DARDINU

Predmet spora bilo je "pačanje u dardinu" pa su suci iz sjeverne Hrvatske, rješavajući u drugom stupnju predmete sudova iz južne Hrvatske, tražili prijevod jer "pačanje" nije zakonski termin. Bila je riječ o smetanju posjeda u vrtu. "Korištenje osobito pravnog nazivlja u presudama ne smije ostavljati dvojbe o čemu se, osobito u pravnom smislu, radi", napominje sudac Mrčela.

PERFEKTAN I PERFETUIRAN

"Ugovor je perfektuiran te je postao perfektan", citat je iz presude. "Perfektuirati" ovdje znači da je ugovor sklopljen (zaključen), a perfektan je savršen. "Prijevod" bi bio "ugovor je sklopljen te je postao savršen", a to se ipak nije htjelo poručiti jer savršenih ugovora nema. Vjerojatno se htjelo naglasiti da je časom sklapanja ugovor postao zaključen, što nije potrebno ponavljati.

POKLONITI VJERU SVJEDOKU

"Sud je poklonio vjeru svjedoku" jer je iskazivao jasno i određeno, čest je nesretan sklop riječi, preuzet iz starih presuda, kojim se ocjenjuje vjerodostojnost, odnosno daju razlozi za (ne) prihvaćanje iskaza svjedoka (vještaka ili optuženika). Sud nikome ništa ne smije, a niti treba poklanjati, a osobito ne "vjeru u poštenje, ispravnost koga ili čega ili pouzdanje u koga u nekoj stvari" (što su značenja riječi "povjerenje"). Primjerenije je "sud (ni) je prihvatio iskaz svjedoka".

PRAVORIJEK

Pravorijek je "pravomoćna sudska odluka; presuda, rješenje i sl." To nije zakonski termin, a u našem pravnom sustavu rabi se samo za neke vrste arbitražnih odluka. Stoga taj izričaj treba izbjegavati.

PREURICANJE

"Glavna rasprava se preurice". Samo iz surječja shvaća se da se radi o odgovoru glavne rasprave za neki drugi dan. Dva su značenja te zastarjele riječi,

"baciti uroke" i "postići dogovor o vremenu održavanja čega". Zakonski termini su odgoda ili prekid rasprave, a uz to, sud raspravu određuje nalogom, bez dogovora. Stoga treba rabiti "određuje raspravu".

TOČNO NEUTVRĐENOG DANA

Koji bi to bio "netočno utvrđeni dan"? Kada se želi navesti da se ne zna datum počinjena djela onda je posve razumljivo ako piše: "neutvrđenog dana u mjesecu svibnju".

U VREMENSKOM RAZDOBLJU

Činjenični opisi u kaznenim predmetima često započinju s "u vremenskom razdoblju" ili "u vremenskom periodu", što je nepotreban pleonazam jer obje riječi (period je tudica), imaju isto značenje: vremenski odsječak u kojem se što zbiva. Pravilno je "u razdoblju...".

ZBOG – RADI

U uvodu jedne presude stoji: "u kaznenom predmetu protiv okrivljenika ... optuženog optužnicom Županijskog državnog odvjetništva ... radi kaznenog djela iz čl. 173. st. 2. Kaznenog zakona...". To znači da je optužnica podignuta da bi optuženik počinio zlouporabu opojne droge jer "radi" izriče namjeru, ono što će uslijediti, a "zbog" uzrok, najčešće ono što se već odigralo. Zato treba pisati "optužnica je podignuta zbog počinjenja kaznenog djela..." i optuženik se žali "zbog" (a ne radi) pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja.

DUGAČKI NAZIVI PROPISA

Neprijemljiva dužina naslova susreće se u ne baš malom broju podzakonskih akata. To otežava citiranje, svako pozivanje na njih čini tekst nepreglednim, nemoguće ih je zapamtiti. Nije rijedak slučaj da naslov pravilnika ima između 40 i 50 riječi. Primjerice 49 ima "Pravilnik o sadržaju prijave i tehničke dokumentacije za stavljanje na tržište genetski modificiranih organizama ili proizvoda koji sadrže i/ili se sastoje ili potječu od genetski modificiranih organizama te o uvjetima označavanja i pakiranja genetski modificiranih organizama ili proizvoda koji sadrže i/ili se sastoje ili potječu od genetski modificiranih organizama". Nepotrebno ponavljanje istih riječi pokazuje s koliko se aljkavosti izrađuju naslovi propisa. Što pak reći za "Napotak o ostvarenju carinskih i poreznih oslobođenja temeljem članka 13. Dodatka A Okvirnog sporazuma između Europske komisije i Vlade Republike Hrvatske u svezi sudjelovanja Republike Hrvatske u programima pomoći Europske zajednice, te članka 25. stavak (1) točka e) i članka 26. stavak (2) točke b) i d) Okvirnog sporazuma

Šokantno je da čak i neki suci bavljenjem jezikom u sudskim odlukama smatraju sitničarenjem iako je preciznost izričaja u pravu vrlo bitna

između Vlade Republike Hrvatske i Komisije europskih zajednica o pravilima za suradnju u svezi financijske pomoći Europske zajednice Republici Hrvatskoj u provedbi pomoći u okviru Instrumenta pretrpripustne pomoći (IPA)" koji broji čak 78 riječi.

KORIŠTENJE KRATICA ZA NAZIVE PROPISA

Ne smije se dopustiti da kratice propisa svatko određuje po svojoj volji jer to dovodi do zabune. Zato bi uz svaki propis trebalo navesti njegovu kraticu. Za podzakonske propise dugih naziva rješenje bi možda trebalo tražiti u označavanju brojem, npr. "Pravilnik br. 1 za provedbu Zakona o ..." ili da naslov akta bude znatno kraći bez pretenzije da se njime opiše njegov cjeli sadržaj.

NEPRIMJERENO VELIKE REČENICE

Propis mora biti jasan, jezgrovit, dobro odmjeren s jednoznačnim zahtjevom upućenim njegovu adresatu. Zato je bolje izraziti misao vrlo određeno s više kraćih rečenica tako da pri prvom čitanju bude jasno što se propisom traži. To se uvijek ne poštuje, često zbog preuzimanja neke norme iz stranih pravnih sustava. U članku 483. Zakona o tržištu kapitala prof. dr. Jakša Barbić našao je u dva stavka dvije rečenice od 149 i 151 riječi, u kojima je 95 posto sadržaja identično!

VLASNIK PODATKA

U Zakonu o tajnosti podataka određuje se tko je vlasnik klasificiranog podatka. Netko može biti vlasnikom isprave u kojoj je sadržan podatak dok podatak ne može biti predmetom vlasništva. Njega se može znati, biti s njime upoznat, s njime se može raspolagati, može biti dostupan, ali ga se ne može imati u vlasništvu.

OVRŠNI NALOG UMJESTO NASLOV

U Ovršnom zakonu korišten je naziv europski ovršni nalog zbog nekritičkog prijevoda engleskog enforcement order umjesto ispravnog njemačkog Vollstreckungstitel sa značenjem ovršni naslov (sadržajno isprava), a što je ozbiljna pravna razlika. Europski ovršni nalog koristi se u Zakonu za nesporne tražbine što kod nas znači neki akt donesen radi određivanja i provedbe ovrhe, a ne nešto na temelju čega se tek određuje ta ovrha. Ta se greška mogla izbjeći provjerom više jezičnih verzija europskog propisa, prvenstveno na njemačkom, jer bi tada bilo jasno da se mora upotrijebiti naziv "ovršni naslov".

KLASIFICIRANI PODATAK

U Zakonu o tajnosti podataka koristi se izraz klasificirani (od engleskog classified) podatak za podatak s oznakom tajnosti. I u Zakonu o koncesijama govori se o klasificiranoj koncesiji. Kada se u hrvatskom jeziku govori o klasificiranju, pod time se razumije da se nešto slaže, raspoređuje, prikazuje, objavljuje po raznim mjerilima, pa i s obzirom na tajnost. Zato je bolje reći "podatak s oznakom tajnosti" ili "tajan podatak", što se i koristi u brojnim drugim propisima.

POGREŠKE IZ PROPISA PRENOSE SE U MILIJUNE ODLUKA

TRANSAKCIJA

Riječ transakcija (engleski transaction) koristi se na više mjesta u Zakonu o tržištu kapitala iako za to imamo dobar ustaljeni naziv pravni posao.

TRANSPARENTAN

U Zakonu o tržištu kapitala propisuje se da je operater MTP-a dužan propisati i primjenjivati "transparentna pravila" ili "transparentno obavijestiti svoje korisnike" što se moglo prevesti kao „dostupna“ ili „javnosti vidljiva“ pravila, „vidljivo obavijestiti“ ili još bolje „nedvosmisleno obavijestiti“. U Uredbi o dražbi emisijskih jedinica stakleničkih plinova transparentno znači dostupno ili vidljivo javnosti.

IMPLEMENTIRATI

Često se koristi sa značenjem da nešto treba uvesti ili primijeniti. Riječ je o nepotrebnom kroatiziranju engleskih izraza iako se hrvatskim riječima čak može izraziti fino razlikovanje da li se nešto uvodi ili primjenjuje.

KONZULTIRATI

U Zakonu o tržištu kapitala konzultirati znači savjetovati se, a u Zakonu o potrošačkom kreditiranju „konzultiranje baze podataka“ ima značenje uvida ili provjere u bazi podataka.

PREZENTIRATI

U Zakonu o potrošačkom kreditiranju propisuje se da kreditni posrednik „prezentira ili nudi ugovore o kreditu potrošačima“. Engleski to present ovdje znači predočiti, pokazati, podstrjeti s tim da je "nudi ugovor" jezično rogovatno, jer se ne može nuditi ugovor nego njegovo sklapanje.

MATERIJALAN

Pridjev „materijalan“ pod utjecajem engleskog počeo se koristiti u smislu "bitan" što odudara od onoga što taj pridjev već ustaljeno znači u našem pravu. Tako se u Zakonu o tržištu kapitala govori o „materijalno značajnom odstupanju“ i o „materijalno značajnoj informaciji“ umjesto o bitnom odstupanju i bitnoj informaciji. U pravu se počelo govoriti i o „materijalnoj činjenici“ što je ropski prijevod material fact s engleskog jezika, a to na tom jeziku znači važna, bitna činjenica, ne i svaka činjenica kako bi se na hrvatskom moglo zaključiti jer ne postoje nematerijalne činjenice.

HARMONIZIRATI

U Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju nepotrebno uz glagol uskladiti u zagradi piše, s engleskog prevedeno, harmonizirati, iako imaju isto značenje: „Sveučilišni i stručni studij usklađuju („harmoniziraju“) se s onima u europskom obrazovnom prostoru, uz uvažavanje pozitivnih iskustava drugih visokoškolskih sustava.“ Usput pozivanje na samo pozitivna iskustva nije dobro, jer i loša treba imati na umu da se ne ponove greške, pa je trebalo navesti samo iskustva.

OTPUSTITI DIONICU

Na više mjesta u zakonima se koristi riječ otpustiti vrijednosni papir u što ulazi i dionica. To se sustavno koristi u Zakonu o tržištu kapitala gdje se govori o otpuštanju financijskog instrumenta i o otpuštanju glasačkog prava. U Zakonu o preuzimanju dioničkih društava govori se o „otpuštanju dionica“. Riječ je o ropskom prijevodu s engleskog glagola to re-

lease što ovdje ima značenje prijenosa vrijednosnog papira, odnosno prijenosa glasačkih prava, iako se ne mogu prenijeti odvojeno od dionice. Trebalo je reći izdati ili prenijeti vrijednosni papir, otuđiti ga ili s njime raspolagati. Kod „otpuštanja“ vrijednosnog papira nije riječ o tome da se nekome otpušta obveza i tako prestaje nego da onaj kome se vrijednosni papir prenese postaje dužnikovim vjerovnikom.

TIJELO I ORGAN

Organ je kod nas ustaljeni naziv za organe pravne osobe. Kada je riječ o trgovačkim društvima taj se naziv koristi za označavanje uprave, upravnog odbora, nadzornog odbora i glavne skupštine odnosno skupštine društva kapitala te za organe gospodarskog interesnog udruženja. U Zakonu o sportu, Zakonu o tržištu kapitala i Zakonu o kreditnim unijama, vjerojatno pod utjecajem nazivlja na engleskom, po-

Dr. Marin Mrčela, sudac Vrhovnog suda

Akademik Jakša Barbić

Globalizacija donosi ropsku upotrebu anglizama

čelo se koristiti naziv „tijelo“ umjesto „organ“ iz Zakona o trgovačkim društvima. Trgovačko društvo ima organe bez kojih ne može nastati, djelovati ni postojati, a uz to može imati različita pomoćna tijela kao što su odbori, komisije, povjerenstva, savjeti i dr. koja nisu uvjet za njegovo djelovanje.

NIŠTETNOST

„Ništetnost“ jezično upućuje na to da nešto (ugovor) nije štetno, a iz sadržaja odredbe Zakona o obveznim odnosima proizlazi da je to najteži stupanj nevaljanosti pravnog posla. Za to je uvrješeni naziv ništavost i koristi se u drugim propisima.

PRODAJA USLUGA

Predmetom kupoprodaje, koja se uređuje Zakonom o obveznim odnosima, može biti stvar ili pravo, ali ne i usluga. Zakon o zaštiti potrošača sadrži pojam ugovora o prodaji financijskih usluga sklopljenog na daljinu.

UDJELNIČAR

U Zakonu o trgovačkim društvima člana društva s ograničenom odgovornošću naziva se članom društva. U Zakonu o financijskom osiguranju za to se koristi naziv „udjelničar“ za što nema uporišta ni u jednom propisu.

DAROVANJE RADI IZVRŠENJA OBEVEZA RH

Primjer pravne mimikrije je odredba iz Uredbe o darovanju nekretnina u vlasništvu Republike Hrvatske gdje se propisuje da se nekretnine u vlasništvu RH mogu darovati i u svrhu „izvršenja obveza Republike Hrvatske“. Ako se nekretnina daje u svrhu

ispunjenja obveze darovatelja, nije riječ o darovanju nego o zamjeni ispunjenja. Tada postoji pravni odnos i obveza nekoga (RH) tko nešto daje za njezino ispunjenje umjesto onoga što duguje, a to nije darovanje. Jednim se pravnim nazivom u Uredbi zapravo prikriva pravo stanje stvari. U sredenom pravnom sustavu nije dopušteno da se propisom pod nekim nazivom zapravo uređuje pravni institut koji tom nazivu ne odgovara.

ŠTO SU TO AKTIVNOSTI?

Odjeljak Zakona o tržištu kapitala nosi naslov „Investicijske usluge i aktivnosti i pomoćne usluge“ koje pružaju investicijska društva, ali nigdje se ne određuje i ne razgraničava što su aktivnosti, a što usluge. Jedino se jedva razumljivo određuje da su pomoćne usluge "investicijske usluge i aktivnosti te pomoćne usluge iz ovog članka koje se odnose na temeljnu imovinu izvedenica iz članka 3. stavka 1. točke 2. podtočke d. alineje 2., 3., 4. i 7. ovog Zakona kada su te investicijske usluge i aktivnosti nadovezane na investicijske ili pomoćne usluge". Najveći paradoks je što se investicijsko društvo nekada mora od nečega suzdržati, nešto propustiti, što baš i nije aktivnost. Ovo je i primjer nepotrebne inflacije riječi koja sliči političkom govoru koji gotovo u pravilu nije precizan dok bi pravnom izričaju preciznost trebala biti bitno obilježje.

DRŽANJE PRAVA GLASA

Neprikladno je izraziti u propisu: „glosačka prava koja drži treća strana“ kao u čl. 417. Zakona o tržištu kapitala. Glosačko pravo, ispravno rečeno pravo glasa, u dioničkom društvu ne može se držati, nego imati ili ostvarivati.